

mäinen kunnollinen teos, missä on yksien kansien väliin koottu yhteisöradion perusajatus ja maailmanlaajuinen historia. Ennen tätä kirjaa alan tutkimus on liikkunut artikkelitasolla, lähinnä *Media, Culture & Society* -lehdessä. Tämän kirjan luulisi kiinnostavan alan tutkijoita ja toimittajia, kun yhteisöradiotoiminta näyttää Suomessakin pikku hiljaa käynnistyvän.

Jorma Mäntylä

Vuosikertatietoa elävien kuvien maailmasta

ELÄVÄN kuvan vuosikirja 1988. Toimittanut Olli Tuomola. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1988.

ELÄVÄN kuvan vuosikirja 1989. Toimittanut Matti Apunen. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1989.

ELÄVÄN kuvan vuosikirja 1990. Toimittanut Matti Apunen. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1990.

Julkaisijoina Suomen elokuva-arkisto ja Suomen elokuvasaatiö.

Suomalaisen elokuvakirjallisuuden keskeistä perinnettä ovat jo legendaarisen elokuvan vuosikirja Studion maineikkaat niteet. Vuosikirja Studio ilmestyi alkuperäisessä asussaan Suomen elokuva-arkiston julkaisemana vuosina 1955-1962. Ajallisen katkoksen jälkeen vuosikirja herätettiin eloon 70-luvulla ja Suomen elokuvasaatiö julkaisi Raimo Siliuksen toimittamaa Studiota vuosina 1978-1984.

Elokuvan vuosikirja Studio jakaantui ns. artikkeliosaan ja ns. tilasto-osaan. Artikkeleissa käsiteltiin usein varsin poleemisestikin suomalaista elokuvapolitiikkaa ja elokuvallista ilmastoja, ja perinteeksi muodostui sisällyttää kuhunkin niteeseen yksi merkittävä ohjaajatutkimus. Nämä esseistiset ohjaajamonografiat kuuluvat edelleen kestävimpään suomalaiseen elokuvaeseistiikkaan. 50- ja 60-lukujen Studioissa esillä olivat lähinnä amerikkalaiset ohjaajat kun taas 70- ja 80-lukujen Studioissa monografoiden kautta avattiin ikkunoita eurooppalaiseen elokuvaan. Tilasto-osan keskeisenä materiaalina olivat krediittitiedot kunkin vuoden ensi-iltaelokuvista. Tämä vuositilastojen perustiedosto on edelleen korvaamaton tietopankki elokuvan tutkijoille ja his-

torioitsijoille.

Nyt ilmestymisensä aloittanut Elävän kuvan vuosikirja jatkaa rakenteellisesti ja myös toimituspoliittisesti vanhan Studion viitoittamaa tietä. Artikkeliosaa koostuu esseistä, elokuva- ja viestintäpoliittisista kirjauksista ja kannanotoista. Mukana ovat niinkään tiedot vuoden ensi-iltaelokuvista sekä runsaasti erilaisia alaa konkreettisesti hahmottavaa tilastomateriaalia.

Ajanmukaisena laajennuksena vanhaan Studioon Elävän kuvan vuosikirja nimensä mukaisesti nostaa perinteisen elokuvateatterielokuvan rinnalle myös television ja videon. Kuvallisessa viestinnässä tapahtunut dynaaminen murros on näin saanut valvovan silmän tarkkailemaan kehitystä ja peilaamaan muutoksen tuulia. Perinteinen filmihulluus ei enää riitä riittävän tiedon pohjaksi satelliittien ja monikerroksisten sähköisten kuvallisen viestinnän aikakaudella.

Elävän kuvan vuosikirja on monessa mielessä tarpeellinen teos, eräänlainen kuvallisen viestinnän mitä-missä-milloin-kronikka. Artikkeleissa liikutaan television elokuva- ja sarjafilmitarjonnan tarkasteluista Yleisradion ohjelmapolitiikkaan ja kulttuuripoliittisista polemiikeista vaikkapa ajankohtaisiin näyttelijäprofiileiden piirtoihin. Kuhunkin teokseen on toistaiseksi sisällytynyt myös virkistävällä tavalla pakinallinen "vuosikatsaus", kuukausittain etenevä alan "tapahtumakalenteri" eli kirjaus kuvan maailman tärkeistä ja myös vähemmän tärkeistä uutis- ym. tapahtumista. Eräänlaisena historiallisena kronikointina tämäntyyppinen tapahtuneen inventaario toimii muistelona menneestä, mutta tarjoaa myös myöhemmille ajoille tuntumaa niihin tuuliin, mitkä aikanaan suomalaisessa elokuva- ja viestintäilmastossa puhalsivat. Omalla kevyehkön uutisoivalla tavallaan nämä vuotuiset päiväkirjamerkinnot siis kartoittavat elävän kuvan kulttuurihistoriaa aikalaisten näkemänä ja kokemana.

Puhtaasti tilastollisten ja muiden faktuaalisten tietojen lisäksi Elävän kuvan vuosikirja peilaa aikaansa myös artikkeleissaan. Niissä kiteytyvät omalla tavallaan ne viestintäpoliittiset trendit ja tieteelliset tavoitteet, jotka hajahuomiona aaltoilevat niin päiväkohtaisessa lehtikirjoittelussa kuin elävästä kuvasta työkseen tai harrastukseen kiinnostuneiden kabinetti- ja kapakkakeskusteluissa.

Puhtaasti historiallisena ajan tapahtumien ja ajatelmien kirjauksena Elävän kuvan vuosikirja kirkkaasti oikeuttaa oman olemassaolonsa. Lähihistorian trendien tuntemus ja ehkä ymmärtäminenkin auttavat hahmottamaan tulevaa, myös elokuvan ja muun kuvallisen viestinnän kohdalla.

Elävän kuvan vuosikirjan toimituksellinen metodi ja artikkeleiden synnyttämisen ajallinen pitkäjänteisyys

tietenkin estävät kärkevimmän ajankohtaiskommentoinnin, ja tästä näkökulmasta teokset ovat luonteeltaan pikeemmin kirjaavia kuin pamfletoivia. Mutta hyvä näinkin. Kenties toimituspoliittisesti olisi selkeyttävää koota teoksen artikkeliosuus vastaisuudessa kiinteämmin temaattiseksi kokonaisuudeksi nykyisen tilkkutäkkikäytännön sijaan. Kannustavasti tähän suuntaan viittaa esim. 1989 vuosikirjan yritys kartoittaa Yleisradion ohjelmapoliittikkaa usean artikkelin voimalla. Temaattisten kokonaisuuksien myötä teos jatkossa eittämättä saisi toimittajan niin halutessa jämerämpää kulttuuripoliittista ja elävän kuvan eri alueisiin kantaa ottavaa painoarvoa. Silti, summa summarum, ei liene haettava nostalgialla vaan oikeutettua kannustusta todeta: edetköön Elävän kuvan vuosikirja elokuvan vuosikirja Studion viitoittamaa tietä!

Sakari Salko

Vanhoja kaavoja vastaan

KAUNEUS ja hulluus. Valokuvauksen vuosikirja 1989. Toimittanut Ulla Karttunen. Suomen valokuvataiteen museo. Helsinki 1990. 160 s.

Kuivakkuudestaan kuuluisaan Suomen valokuvataiteen museon tuottamaan vuosikirjojen sarjaan ilmestyi alkuvuodesta uhkea ja päämäärätietoinen pioneeri. Sen rönnylävän retken suuntaa on tosin vaikeaa hahmottaa esitustumalta.

Valokuvauksen vuosikirja 1989 on enemmänkin tuote kuin siteerattava painokirjoitus. Muodossaan se heijastelee asioiden tavaraluonteiseksi muuttumista, mikä on ollut valokuvaille ominaista jo kauan. Eivät ainoastaan valokuvat lompakossa ja kirjahyllyssä kuulu tuon fetissiluonteon piiriin. Valokuvataidekaan ei luota enää pelkkään visuaaliseen viestiin: pienet, mukavat kirjaset ja kuvasalkut tukeutuvat kosketuksen ja omistamisen suomaan tyydytykseen.

Vuosikirja on huomattava repäisy sovinnaisena pidetyllä alalla. Mutta kenelle se on suunnattu ja mikä on sen teeman "kauneuden ja hulluuden" valinnan motiivi? Selailukirjana ansiokas teos risteilyttää monia ajatuksia lukijan paassa, paalimmaisena hämmennys.

Kirja tarjoilee teemana olleen kauneuden aikaansa-

myötäilevässä taitossa. Hulluuden saa kaupanpäälliseksi liian pientä tekstiä lukiessa. Esteettinen ulkoasu on asemoitu luettavuuden edelle. Pieni kuva on tehokas, liian pieni teksti sen sijaan vetää lukijansa tehottomaksi.

Keskeisenä ideana kirjassa on tekstien ja kuvien kautta rohkaista valokuvan kokemisen yksilölliseen ja villiin vapauteen. Esipuheessaan *Houra ja myrky* kirjan toimittaja Ulla Karttunen perustelee teosta "selittämättömän valottamiseksi". Peitellyn kanssasivistävästi hän haluaa paimentaa kuvayleisöä uuteen näkemiseen, pois valokuvan tositodellisuuden uskomuksista. Tämän hän uskoo tapahtuvan kuvien ilmaisun voimakkaan kokemuksen kautta. Itse hän on sisäistänyt kokemuksellisuuden tekstiinsä, jonka jälkiä hän sotkee edetessään. Kirja on tekijänsä henkilökohtainen tilitys suhteessa valokuvaan. Ulla Karttunen on vastannut kirjan toimittamisesta, hän on myös kääntänyt Bretonin ja Rainerin kirjoitukset sekä vastannut kuvavalinnasta ja ulkoasun suunnittelusta. Paikoin tekijän voimakasta intentiota, merkityksiä ja viestejä on vaikea tavoittaa.

Ulla Karttunen pyrkii osoittamaan naurun paikan, samalla kun hän on valmis luopumaan kaikista katsomisen ohjeista. Kuva tunnustetaan katsojan luomukseksi. Paatoksella esitetty kuvien teoretisointi huurruttaa kuitenkin naurun paikkaan, joka on sille osoitettu. Voin uskoa erittäin pienten piirien nauttivan hiljaisesti hymyillen tästä teoksesta. Kirjan sisältämä nauruun houkuttelu jää intellektuellien ironiaksi ja heidän onnekseen näkemisen avaruudesta.

Kristiina Kuisma

Tarkka ja luettava kansallisfilmografia

SUOMEN kansallisfilmografia 5. Vuosien 1953-1956 suomalaiset kokoillan elokuvat. Helsinki, Valtion painatuskeskus, Suomen elokuva-arkisto, 1989. 575 s.

Kirjasarjan aloittaminen keskeltä on jossain määrin poikkeuksellista. Kymmenosaiseksi kaavailtu Suomen kansallisfilmografia on kuitenkin aloitettu viidennestä osasta. Syytä menettelyyn ei kirjassa ilmoiteta, vaikka lehdistössä on kerrottu, että tällöin filmimat...